

ПРОДУКТИВНІ СПОСОБИ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Стаття присвячена визначенню продуктивних способів термінотворення англійської мови у сфері засобів мобільного зв'язку. Матеріал вибірки термінів сфери мобільного зв'язку показує, що поряд з такими способами термінотворення, як композиція, синтаксичне словосполучення, вторинна номінація та афіксація, найбільш продуктивним у цій сфері є термінотворення за допомогою абрєвіації.

Абсолютний прогрес мови виявляється насамперед у розвитку словникового складу та його поповненні. Поповнення словникового складу – це один із процесів пристосування мовної системи до нових умов комунікації у зв'язку зі змінами в позамовному середовищі.

Упровадження мобільного зв'язку внесло кардинальні зміни в життя людей. Уплив сучасної технічної революції обумовлює появу нових слів, словосполучень та термінів в англійській мові, які пронизують усі сфери повсякденного існування сучасної людини: роботу, дозвілля, навчання, науку.

Термінологічна система галузі телекомунікації належить до наймолодших систем, оскільки виникла наприкінці ХХ сторіччя разом із виникненням і розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій. Оскільки лідерами розвитку галузі інформаційних технологій є англомовні країни, природно що первинна номінація нових розробок відбувається англійською мовою.

Термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається визначенню. Через складність та дискусійність такого завдання в лінгвістиці існує чимало найрізноманітніших спроб визначення термінів [1: 11]. І.С. Квитко, спираючись на різні визначення, пропонує цікаву "сумарну" дефініцію: "Термін – це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступають у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами і утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю" [2: 15].

Відмінна риса терміна – його приналежність до термінологічної системи. Термін є невід'ємним елементом системи, якщо під системою розуміти сукупність елементів цілого, між якими існує обов'язковий та тривкий зв'язок. Системність є однією з найважливіших умов існування терміна. Термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під останньою розуміти систему понять теорії, що описують певну спеціальну сферу людських знань чи діяльності [1: 11].

Під поняттям терміносистеми телекомунікації, в рамках цього дослідження, ми маємо на увазі прошарок лексики, який обслуговує сферу мобільного зв'язку. До термінології сфери телекомунікації ми відносимо назви предметів, дій, явищ, осіб, безпосередньо пов'язаних з мобільним зв'язком та його функціонуванням у суспільстві.

Метою дослідження є визначення продуктивних способів термінотворення в терміносистемі сфери телекомунікації. Наше дослідження, яке проходило на основі матеріалу вибірки термінів сфери мобільного зв'язку, складеної шляхом суцільного перегляду спеціальної літератури та словників, показує, що найбільш поширеним способом утворення термінів для позначення понять у сфері телекомунікації є **абрєвіація**. Цей засіб утворення слів залишається одним із найбільш продуктивних у сучасній англійській мові, що пояснюється тенденцією до збільшення темпу життя і до економії мовних засобів.

У сфері телекомунікації поширене вживання абрєвіатур спричинене відносною чисельністю багатокомпонентних термінологічних словосполучень. Серед вчених немає єдиної думки з приводу максимальної кількості компонентів, які може включати в свій склад багатокомпонентне термінологічне словосполучення. С.Д. Шелов вважає, що терміну неможливо встановити будь-які лексичні межі, наприклад: в три, п'ять або сім компонентів [3: 30]. Б.Н. Головін і Р.Ю. Кобрін вважають, що в термінологічному поєднанні можуть бути десять і більш компонентів [4: 100]. На думку С.В. Гриньова, семикомпонентні термінологічні словосполучення є межею лексичної протяжності терміну, оскільки це пов'язано з об'ємом безпосередньої пам'яті та граничним числом одиниць інформації, одночасно засвоєваних людиною [5: 81]. Що стосується досліджуваної вибірки, шість – це максимальна кількість компонентів у складі багатокомпонентного термінологічного словосполучення у сфері мобільних засобів зв'язку. В досліджуваній сфері абрєвіація є одним із видів економії мовних засобів, який слугує компресії інформації на лексичному рівні, наприклад, WAP (*Wireless Application Protocol*), EEPROM (*Electrically Erasable Programmable Read Only Memory*), FPLMTS (*Future Public Land Mobile Telecommunications System*), CDMA (*Code Division Multiple Access*), SMS (*Short Message Service*), GPRS (*General Packet Radio Service*), EDGE (*Enhanced Data rates for GSM Evolution*) [6].

Поширеним способом утворення телекомунікаційних термінів також є **композиція**. Чисельними є новоутворення, що виникли шляхом простого складання основ без з'єднувального елементу: *softkey*, *talktime*, *voicemail*, *airtime*, *smartphone*. Такі терміни є прикладом новоутворень, значення яких є сумою значень складових елементів. При утворенні таких нових лексичних одиниць не відбулося семантичного зсуву їх складових частин.

Так звані "**синтаксичні**" складні слова, сформовані з сегментів мовлення, зберігають у своїй структурі ознаки синтагматичних відносин, що є типовими для мовлення. Такий тип словотворення є типовим для

англійської мови і широко представлений в сфері мобільного зв'язку. Наприклад: *push-to-talk, end-to-end, ready-to-use*.

Поширеним способом утворення термінів для позначення понять у галузі телекомунікації є **надання нового значення** вже існуючим лексичним одиницям. Наприклад: *menu* – 1) *list of the dishes to be served or available for a meal*, 2) *(mobile terminology) a list of possible actions from which a user can choose, displayed on a telephone screen*; *roamer* – 1) *someone who leads a wandering unsettled life*, 2) *(mobile terminology) a) a subscriber to one mobile phone network who is "roaming" in (visiting) another market, b) a mobile station which operates in the cellular system other than the one from which the service is subscribed*; *wraps* – 1) *cloak that is folded around a person*, 2) *(mobile terminology) interchangeable phone covers available in a range of colours. Eye-catching accessories that protect your phone* [7; 8; 9].

Терміни мобільних засобів зв'язку можуть бути також утворені за допомогою **афіксації**, тобто шляхом додавання до кореневих слів префіксів і суфіксів. Найпродуктивнішим суфіксом однослівних термінів мобільних засобів зв'язку є суфікс *-er (-or)*, за допомогою якого утворені іменники, що позначають особу, механізм або агрегат, що виконує певну дію, наприклад: *to consume* (*споживати, поглинати, витрачати*) + **-er** = *consumer* (*споживач, клієнт, замовник, покупець*); *to adapt* (*налаштовувати, пристосовувати*) + **-er** = *adapter* (*адаптер*); *to accelerate* (*прискорювати*) + **-or** = *accelerator* (*прискорювач, акселератор*).

За допомогою таких продуктивних суфіксів, як: **-ion, -ation, -ment, -ence, -ing** від дієслів утворені терміни, що виражають такі поняття: *to connect* (*сполучати, зв'язувати*) + **-ion** = *connection* (*з'єднання, зв'язок*); *to roam* (*мандрувати, блукати*) + **-ing** = *roaming* (*роумінг*), *module* (*блок, модуль*) + **-ation** = *modulation* (*модуляція*).

Процеси суфіксації також широко використовуються для створення нових прикметників. Так, наприклад, суфікси **-ive, -able, -ible, -uble, -ent, -ant** звичайно використовуються для утворення прикметників з дієслів: *to interact* (*взаємодіяти*) + **-ive** = *interactive* (*взаємодіючий, інтерактивний*), *to port* (*переносити, приєднувати*) + **-able** = *portable* (*портативний*).

За допомогою суфіксів **-ity, -ness, -ency** від прикметників утворено наступні терміни: *mobility* (*мобільність*), *responsiveness* (*реагування*), *frequency* (*частота*).

Для утворення прикметників від іменників у терміносистемі мобільного зв'язку використовуються суфікси: **-less, -ar**: *cell* (*стілник*) + **-ar** = *cellular* (*стілниковий*), *wire* (*дріт*) + **-less** = *wireless* (*бездротовий*).

Найактивнішими термінотворчими префіксами є наступні префікси: **de-** (*delay, decoder, decompression*), **in-** (*input, installation, insert*), **inter-** (*intercept, interactive, interface*), **multi-** (*multiplexing, multicast, multichannel*), **re-** (*repeater, reuse, reorder*), **dis-** (*disconnect, display, displacement*), **sub-** (*subnetwork, submenu, subscriber*), **trans-** (*transmission, transceiver, transponder*).

У вибірці термінів мобільних засобів зв'язку зустрічаються похідні термінологічні одиниці, які утворені суфіксально-префіксальним способом, наприклад, *disconnection* (*розмикання, відключення*), *displacement* (*зсув*), *multiplexer* (*мультиплексер*).

Отже, у сфері мобільних засобів зв'язку, поряд із такими способами термінотворення, як композиція, синтаксичне словосполучення, вторинна номінація та афіксація, найбільш продуктивним є термінотворення за допомогою абрєвіації. У досліджуваній сфері спостерігається тенденція до підвищення інформативної цінності мовного повідомлення і в такому випадку абрєвіатура являється одним із способів концентрування інформації з метою підвищення ефективності спілкування, а саме реалізації основної функції мови – комунікативної.

Перспективним напрямком подальших досліджень може бути створення порівняльно-зіставної типології термінотворення суміжних підмов науки й техніки з метою виявлення їхніх загальних закономірностей і розходжень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспект. – Київ: Вид. дім "KM Academia", 2000. – 218 с.
2. Квитко И.С. Термин в научном документе. – Львов: Вища школа, 1976 – 128 с.
3. Шелов С.Д. Термины, терминологичность и значение // Научно-техническая терминология – 1991. – Вып. 1. – С. 27-32.
4. Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. – М.: Высш. шк., 1987. – 104 с.
5. Гринёв С.В. Введение в терминографию. – М.: Высш. шк., 1996. – 161 с.
6. GSM World. Glossary of Terms. Copyright GSM Association 2007 // www.gsmworld.com/technology/glossary.shtml
7. The Free Dictionary by Farlex. Copyright 2007 Farlex, Inc. // www.thefreedictionary.com
8. ATIS Telecom Glossary 2000. T1.523-2001. Copyright Alliance for Telecommunications Industry Solutions. <http://www.atis.org/tg2k/>.
9. MobileWorld's Glossary. Copyright 1996-2003 ITparadise Pty Ltd ACN 102 722 529. <http://www.mobileworld.org/glossary.html>.

Матеріал надійшов до редакції 17.05. 2007 р.

Карпинский Ю.В. Продуктивные способы терминообразования в сфере телекоммуникации (на материале английского языка).

Статья посвящена определению продуктивных способов терминообразования английского языка в сфере средств мобильной связи. Материал выборки терминов сферы мобильной связи показывает, что рядом с

такими способами терминообразования, как композиция, синтаксическое словосочетание, вторичная номинация и аффиксация, наиболее продуктивным в данной сфере является терминообразования с помощью аббревиации.

Karpinsky Yu.V. Productive ways of term formation in the field of telecommunication (based on the material of English language).

The presented article is devoted to the determination of productive ways of English language term formation in the sphere of means of mobile communication. The selection of terms of mobile terminology shows that together with such ways of term formation as composition, syntactic compounding, secondary nomination and affixation, the most productive in the given sphere is abbreviation.